

Poparcie dla odnowień naturalnych

Od wielu już lat trwają dyskusje i kontrowersje dotyczące tego, co jest bardziej właściwe: poparcie dla odnowień naturalnych, czy też stosowanie odnowień sztucznych? Różnicowanie warunków krain przyrodniczo-leśnych w naszym kraju jest na tyle duże, że na pewno sposoby postępowania w gospodarce leśnej nie mogą być prowadzone według jednego schematu czy recepty.

Panuje przekonanie, że odnowienia naturalne zubożają strukturę genetyczną kolejnego pokolenia drzewostanu. Jednak wyniki ostatnich pilotażowych badań prowadzonych w Instytucie Badawczym Leśnictwa przez dr hab. Justynę Nowakowską jednoznacznie wskazują, że jest to niewielkie zawężenie puli genowej sięgającej kilku procent.

Kolejnym aspektem problematyki odnowień są podkreślane, zwłaszcza przez praktyków, koszty związane z przyjętym sposobem ich prowadzenia. Kompleksowe i szczegółowe badania prowadzone w 250 uprawach pochodzenia sztucznego na terenie całego kraju wykazały, że koszt wyprowadzenia uprawy jest bardzo różnicowany i waha się w granicach od 1200 zł/ha do ponad 16 tys. zł/ha.

Ekspansja graba i buka często ogranicza możliwości odnowienia się innych gatunków lasotwórczych, np. dębu. Na zdjęciu: samorzutne odnowienie buka.

Dr hab. Justyna Nowakowska w przystępny sposób wyjaśnia trudne zagadnienia przekazywania genów odnowieniu przez drzewostan macierzysty.

Tak duża rozpiętość koniecznych nakładów finansowych podyktowana jest takimi dodatkowymi czynnikami, jak: zabezpieczenie przed szkodnikami korzeni (np. pędrakami), zwierzyną (grodzienią) czy koniecznością pielęgnacji gleby (odchwaszczanie). Często jest tak, że czynnikiem ograniczającym rozwój upraw jest ekspansja takich gatunków, jak trzcinnik i śmiatek, które utrudniają lub uniemożliwiają wzrost sadzonek. Według opinii dr. Jana Łukaszczyka z IBL-u na stałych powierzchniach w Puszczy Białowieskiej stwierdzono zubożenie różnorodności gatunkowej odnowienia naturalnego. Wynika ono z obserwowanej ekspansji graba i buka ograniczającej występowanie dębu. Stąd też, aby był on nadal obecny, konieczne było wprowadzenie go do upraw w sposób sztuczny.

Należy podkreślić, że w praktyce leśnej od wielu lat stosowane jest „poparcie” odnowienia naturalnego, czego wyrazem jest pozostawianie nasienników – wytypowanych drzew o najlepszej jakości technicznej oraz prawidłowej dynamice wzrostu. Przykładem nadleśnictwa, gdzie praktyka odnowień naturalnych jest preferowana już od dziesięcioleci, jest Nadleśnictwo Tuszyma (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie). Wyniki przeprowadzonych tam badań, na kilkudziesięciu powierzchniach naturalnych odnowień sosnowych, wskazują na to, że koszty poniesio-

ne na ich utrzymanie są znacznie niższe niżeli w odnowieniach sztucznych.

O ważności tej tematyki, zarówno w skali regionu jak i kraju świadczyć może fakt realizacji tematów badawczych. W Instytucie Badawczym Leśnictwa w 2010 r. był to temat finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej pt. „Określenie potencjalnych możliwości naturalnego odnowienia lasu na podstawie analizy danych z wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu o występowaniu nalołów głównych gatunków lasotwórczych”, a w 2011 r. ze środków Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych „Odnowienie naturalne głównych gatunków lasotwórczych jako element strategii trwałego i zrównoważonego zagospodarowania lasu”. Przedstawienie wyników tej problematyki poświęcone było cykliczne seminarium „Odnowienia naturalne w polskich lasach – stan obecny i perspektywy na przyszłość”, które odbyło się w Sękocinie Starym 14 marca 2012 r.

Prezentacje przedstawione w ramach seminarium dotyczyły następujących zagadnień:

- Występowania odnowień naturalnych w polskich lasach na podstawie danych z wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu,

- Dynamiki odnowień naturalnych głównych gatunków lasotwórczych w różnych warunkach siedliskowych,

Naczelnik Wydziału Hodowli Lasu i Gospodarki Łowieckiej RDLP w Gdańsku Marek Kowalewski opowiada o doświadczeniach w odnawianiu samosiewnym pomorskich lasów.

- Wpływu wilgotności gleby na przeżywalność i wzrost odnowień naturalnych sosny,

- Odnowienia naturalne a zmienności genetycznej populacji sosny, świerka i dębu bezszypułkowego,

- Kosztów odnowienia naturalnego i sztucznego wybranych gatunków drzew leśnych.

W trakcie dyskusji dr inż. **Tadeusz Zachara**, koordynator przeprowadzonych badań podkreślił, że stopień różnicowania genetycznego odnowień naturalnych w stosunku do drzewostanów macierzystych zależy od długości czasu odnowienia i zastosowanej rębni. Ocenia się, że w odnowieniach uzyskanych za pomocą rębni stopniowej o długim okresie odnowienia jest ono zdecydowanie większe niż np. w rębniach częściowych o krótkim okresie odnowienia. Jednak nadal podkreśla się niedostatek wiedzy na temat czynników wpływających na udatność odnowień naturalnych.

Praktycy uczestniczący w seminarium zwracali uwagę na panujący subiektywizm oceny czy wykorzystywać naturalne odnowienia i ponosić pewne ryzyko, czy też zastosować sztuczne odnowienia, być może bardziej pewne? Należy jednak podkreślić, że w ostatecznej decyzji uwzględnić trzeba uwarunkowania siedliskowe np. wilgotność gleby oraz regionalne (ekstremalne warunki górskie).

Zgodnie z poglądem prof. **Eugeniusza Bernadzkiego**, współtwórcy półnaturalnej hodowli lasu, gdy odnowienia naturalne mają szansę na sukces w danych warunkach siedliskowych, to należy je preferować nawet w stosunku do 50% całości odnowień.

W realizacji zasad zrównoważonego i trwałego rozwoju lasów istnieje konieczność wykorzystania różnorodności preferencji sposobów odnowienia lasu. Często warto ostateczne decyzje oprzeć na opinii praktyków i gospodarzy danego terenu, którzy dysponując wieloletnią wiedzą potrafią przewidzieć następstwa podejmowanych decyzji gospodarczych.

W podsumowaniu obrad zasygnalizowano, że wyniki dwóch omawianych wyżej tematów badawczych zostaną przedstawione w publikacji będącej ich syntezą.

Tekst i zdjęcia: **ARTUR SAWICKI**
Instytut Badawczy Leśnictwa